

Predmet C-33/21

**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda**

Datum podnošenja:

18. siječnja 2021.

Sud koji je uputio zahtjev:

Corte suprema di cassazione (Italija)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

21. prosinca 2020.

Žalitelji:

Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro
(INAIL)

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)

Druga stranka u žalbenom postupku:

Ryanair DAC

Predmet glavnog postupka

Žalba u kasacijskom postupku protiv presude Cortea d'appello di Brescia (Žalbeni sud u Bresciji, Italija), koji je odbio žalbe koje su Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro (Državni zavod za osiguranje od nezgoda na radu, Italija, u daljnjem tekstu: INAIL) i Istituto nazionale della previdenza sociale (Državni zavod za socijalnu sigurnost, Italija, u daljnjem tekstu: INPS) podnijeli protiv presude Tribunalea di Bergamo (Sud u Bergamu, Italija) kojom su odbijene njihove tužbe radi utvrđivanja da je društvo Ryanair DAC (u daljnjem tekstu: Ryanair) u skladu s talijanskim zakonodavstvom bilo dužno osigurati 219 radnika zaposlenih u zračnoj luci Orio al Serio (Bergamo, Italija) kao putujuće osoblje.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Corte suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud, Italija), sud koji je uputio zahtjev, treba utvrditi primjenjuje li se talijansko zakonodavstvo u području socijalne sigurnosti na radnike zračnog prijevoznika sa sjedištem u Irskoj koji su zaposleni u domaćoj bazi koja se nalazi u Italiji.

Sudovi u ranijim stadijima postupka u tom su pogledu utvrdili da navedeni zračni prijevoznik u Italiji nema „podružnicu” ili „stalno predstavništvo”. To je onemogućilo primjenu pravila iz članka 14. stavka 2. točke (a) podtočke i. Uredbe br. 1408/71 u skladu s kojim se na putujuće osoblje prijevoznika primjenjuje zakonodavstvo države članice na čijem se državnom području nalazi ta podružnica ili stalno predstavništvo.

Međutim, sud koji je uputio zahtjev postavlja pitanje o mogućnosti da se na ovaj slučaj primijeni naredna odredba članka 14. stavka 2. točke (a) podtočke ii. ako se izraz „osoba uglavnom zaposlena na državnom području države članice u kojoj boravi” tumači na temelju kriterija koje je Sud utvrdio u pogledu izraza „mjest[o] u kojemu zaposlenik obično obavlja posao” u smislu članka 19. točke 2. podtočke (a) Uredbe br. 44/2001.

Prethodno pitanje

„Može li se izraz ‚osoba uglavnom zaposlena na državnom području države članice u kojoj boravi’ iz članka 14. stavka 2. točke (a) podtočke ii. [Uredbe br. 1408/71, kako je izmijenjena], tumačiti na način kao što se tumači izraz koji se (u području pravosudne suradnje u građanskim i sudskim stvarima te u području pojedinačnih ugovora o radu (Uredba (EZ) br. 44/2001)) u članku 19. točki 2. podtočki (a) [potonje Uredbe] definira kao ‚mjest[o] u kojemu zaposlenik obično obavlja posao’, također u području zrakoplovstva i letačkog osoblja (Uredba (EEZ) br. 3922/91), kao što se to navodi u sudskoj praksi Suda Europske unije istaknutoj u obrazloženju?”

Navedene odredbe prava Unije

Uredba Vijeća (EEZ) br. 1408/71 od 14. lipnja 1971. o primjeni sustava socijalne sigurnosti na zaposlene osobe, samozaposlene osobe i članove njihovih obitelji koji se kreću unutar Zajednice (SL 1971., L 149, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 5., str. 7.), konkretno, članci 13. i 14.

Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.), konkretno, članak 19. stavak 2. točka (a).

Uredba Vijeća (EEZ) br. 3922/91 od 16. prosinca 1991. o usklađivanju tehničkih zahtjeva i upravnih postupaka u području civilnog zrakoplovstva (SL 1991., L 373, str. 4.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 25., str. 3.).

Navedene nacionalne odredbe

Članak 37. Regio decreto-leggea del 4 ottobre 1935, n. 1827 – Perfezionamento e coordinamento legislativo della previdenza sociale (Kraljevska uredba sa zakonskom snagom br. 1827 od 4. listopada 1935. o zakonodavnoj uspostavi i koordinaciji socijalne sigurnosti) (GU br. 251 od 26. listopada 1935., redovni dodatak br. 251) kojim se utvrđuje da su invalidska i starosna osiguranja, osiguranja u slučaju tuberkuloze i nesvojevoljne nezaposlenosti obvezna za osobe koje su navršile 15 godina i koje nisu starije od 65 godina te koje obavljaju rad za koji primaju naknadu kao zaposlenici drugih osoba.

Članak 1. Decreta del presidente della Repubblica del 30 giugno 1965 n. 1124 – Testo unico delle disposizioni per l'assicurazione obbligatoria contro gli infortuni sul lavoro e le malattie professionali (Uredba predsjednika Republike br. 1124 od 30. lipnja 1964. o jedinstvenom tekstu odredbi za obvezno osiguranje od ozljeda na radu i profesionalnih bolesti) (GU br. 257 od 13. listopada 1965., redovni dodatak br. 0) kojim se utvrđuje obveza osiguranja od ozljeda na radu kod INAIL-a za osobe koje „rade sa strojevima kojima izravno ne upravlja osoba koja ih upotrebljava, tlačnim uređajima, električnim ili termičkim uređajima i instalacijama kao i za osobe koje u svakom slučaju rade u tvornicama, pogonima ili u okruženjima u kojima se obavlja posao, rad ili pružaju usluge koji uključuju upotrebu takvih strojeva, uređaja ili instalacija. [...]”.

U članku 4. tog akta pojašnjava se da su „[o]siguranjem obuhvaćene: 1) osobe koje trajno ili privremeno za naknadu, u bilo kojem obliku, obavljaju fizički rad kao zaposlenici i prema uputama neke druge osobe; [...]”.

Kratki pregled činjenica i postupka

- 1 INPS i INAIL podnijeli su tužbu radi utvrđenja da je društvo Ryanair u skladu s talijanskim zakonodavstvom bilo obvezno osigurati 219 radnika zaposlenih u zračnoj luci Orio al Serio kao putujuće osoblje u razdoblju od lipnja 2006. do veljače 2010. u pogledu osiguranja kod INPS-a i od 25. siječnja 2008. do 25. siječnja 2013. u pogledu osiguranja kod INAIL-a.
- 2 INPS-ov zahtjev temeljio se na inspeksijskom utvrđenju koje se odnosilo na činjenicu da su radnici svoju aktivnost obavljali na talijanskom državnom području i na primjeni članka 37. Kraljevske uredbe br. 1827 iz 1935. i članka 13. Uredbe br. 1408/71 na ovaj slučaj.

- 3 INAIL je pak utvrdio da su ti radnici radili iz operativnog sjedišta pod nazivom *crew room*, koje je bilo opremljeno fiksnim radnim lokacijama s osobnim računalima, pisačima, telefonom i uredskim policama na kojima su se nalazile obavijesti radnicima, kao i telefaksom, te je iz toga zaključio da se na te radnike primjenjivala obveza osiguranja kod INAIL-a u skladu s člancima 1. i 4. Uredbe predsjednika Republike br. 1124 iz 1965. i članka 37. Kraljevske uredbe br. 1827 iz 1935.
- 4 I Tribunale di Bergamo (Sud u Bergamu) i Corte d'appello di Brescia (Žalbeni sud u Bresciji) smatrali su da su zahtjevi INPS-a i INAIL-a neosnovani. Konkretno, nakon što je ocijenio da nije dokazano da je svih 219 radnika obuhvaćeno potvrdama E101 koje je dostavio Ryanair, Corte d'appello di Brescia (Žalbeni sud u Bresciji) odredio je zakon o socijalnoj sigurnosti koji se primjenjuje na temelju Uredbe br. 1408/71, pri čemu je utvrdio da su svi radnici o kojima je riječ zaposleni na temelju irskog ugovora o radu, na koji se konkretno primjenjuju smjernice dobivene od Irske, i da su ti radnici obavljali radne obveze 45 minuta dnevno na talijanskom državnom području, a ostatak dana u zrakoplovima irske državne pripadnosti. Taj je sud također smatrao da Ryanair nema „podružnicu” ili „stalno predstavništvo” na talijanskom državnom području, što se zahtijeva pravom Unije kako bi se utvrdila obveza osiguranja u Italiji.
- 5 Osim toga, Corte d'appello di Brescia (Žalbeni sud u Bresciji) smatrao je neprimjenjivim *ratione temporis* dodatni kriterij povezanosti koji se odnosi na činjenicu da u zračnoj luci Orio al Serio postoji Ryanairovo „operativno sjedište” u smislu Priloga III. Uredbi br. 3922/91: naime, ta se uredba odnosila na usklađivanje tehničkih uvjeta i upravnih postupaka u području sigurnosti civilnog zrakoplovstva i taj se kriterij proširio na područje socijalne sigurnosti tek nakon što je u svibnju 2010. stupila na snagu Uredba br. 883/2004, kako je izmijenjena Uredbom br. 465/2012.
- 6 Što se tiče INAIL-ova zahtjeva, Corte d'appello di Brescia (Žalbeni sud u Bresciji) utvrdio je da eventualnu primjenu kriterija „operativnog sjedišta” za razdoblje nakon travnja 2010. onemogućuje potpuno nepostojanje činjeničnih okolnosti kojima se može dokazati da je taj kriterij relevantan.
- 7 INPS i INAIL podnijeli su Corteu suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud) žalbu protiv presude Cortea d'appello di Brescia (Žalbeni sud u Bresciji).

Kratki pregled obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 8 Činjenice o kojima je riječ u glavnom postupku i koje se na nacionalnoj razini uređuju člankom 37. Kraljevske uredbe br. 1827 iz 1935. i člancima 1. i 4. Uredbe predsjednika Republike br. 1124 iz 1964. obuhvaćene su područjem primjene prava Unije u dijelu u kojem se odnose na određivanje zakonodavstva o socijalnoj sigurnosti koje se primjenjuje na radnike zaposlene u društvu čije se sjedište nalazi u Irskoj, koji su članovi posade i na međunarodnim letovima i čija se domaća baza nalazi u zračnoj luci Orio al Serio.

- 9 Konkretno, glavni postupak odnosi se na tumačenje članka 13. i 14. Uredbe br. 1408/71, koja je bila na snazi do stupanja na snagu Uredbe br. 883/2004 o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti država članica Europske unije (1. svibnja 2010.), nakon donošenja Uredbe br. 987/2009 16. rujna 2009.
- 10 Corte d'appello di Brescia (Žalbeni sud u Bresciji) isključio je mogućnost da u ovom slučaju postoji kriterij povezanosti iz članka 14. stavka 2. točke (a) podtočke i. Uredbe br. 1408/71, u skladu s kojim se na osobe koje su članovi letačkog osoblja zračnog prijevoznika koji izvodi međunarodne letove i koje su zaposlene u podružnici ili stalnom predstavništvu prijevoznika o kojem je riječ koje se nalazi na državnom području države članice koje nije država u kojoj taj prijevoznik ima svoje sjedište, primjenjuje zakonodavstvo države članice na čijem se državnom području nalazi ta podružnica ili navedeno stalno predstavništvo. Naime, kao što to podsjeća Sud u presudi od 2. travnja 2020., C-370/17 e C-37/18 (ECLI:EU:C:2020:260), za potrebe primjene te odredbe moraju biti ispunjena dva kumulativna uvjeta, to jest, s jedne strane, da dotični zračni prijevoznik ima podružnicu ili stalno predstavništvo u državi članici različitoj od one u kojoj ima sjedište i, s druge strane, da dotičnu osobu zapošljava taj subjekt.
- 11 Međutim, valja također ispitati mogućnost da se okolnosti o kojima je riječ u glavnom postupku obuhvate odredbom članka 14. stavka 2. točkom (a) podtočkom ii. u skladu s kojom se na „[...] osob[u] uglavnom zaposlen[u] na državnom području države članice u kojoj boravi, [...] primjenjuje zakonodavstvo te države, čak i ako poduzeće koje ju zapošljava nema registrirano sjedište ili mjesto poslovanja ili podružnicu ili stalno predstavništvo na tom državnom području”.
- 12 Naime, tijekom meritornih postupaka utvrđeno je sljedeće: (1) u zračnoj luci Orio al Serio postojalo je „operativno sjedište” zračnog prijevoznika koje je služilo upravljanju i organizaciji radnih obveza osoblja; (2) to je sjedište bilo opremljeno računalima, telefonima, telefaksom i policama za pohranjivanje dokumentacije koja se odnosi na osoblje i letove; (3) prostoriju je upotrebljavalo sve osoblje društva Ryanair za pripremne aktivnosti i aktivnosti koje su se obavljale nakon svake smjene; (4) u tom je sjedištu posao trebalo obavljati osoblje koje privremeno ne može letjeti; (5) u tom se mjestu osoblje obraćalo takozvanom „supervisoru” koji je koordinirao posade; (6) potonja osoba nadzirala je osoblje te je po potrebi pozivala osoblje koje je bilo na raspolaganju u svojem mjestu stanovanja, koje nije moglo biti udaljeno više od jednog sata od zračne luke.
- 13 S obzirom na te činjenične podatke valja utvrditi način tumačenja izraza „osoba uglavnom zaposlena na državnom području države članice u kojoj boravi”, pri čemu treba uzeti u obzir da je, kao što se pojašnjava u članku 14. stavku 2. točki (a) Uredbe br. 1408/71, riječ o „osob[i] koja je član putujućeg ili letačkog osoblja u poduzeću koje, za najam ili naknadu ili za vlastiti račun, pruža međunarodne prijevozne usluge za putnike ili robu željeznicom, cestom, zrakom”.

- 14 Tekst odredbe zahtijeva da se utvrdi da prevladava zapošljavanje na državnom područje određene države članice. U tu svrhu nije razumno uzeti u obzir državnu pripadnost zrakoplova u kojem radi letačko osoblje, pri čemu se navedeni zrakoplov smatra nacionalnim tлом države u kojoj je registriran i pri čemu je mjesto u kojem je osoba uglavnom zaposlena istovjetno mjestu državne pripadnosti zrakoplova.
- 15 Čini se da takvo tumačenje nije pravilno zato što je riječ o letačkom osoblju koje, po prirodi stvari, uglavnom radi u zrakoplovima. Osim toga, odredba članka 14. stavka 2. točke (a) podtočke ii. oblikovana je kao odstupanje u odnosu na kriterij mjesta u kojem poslodavac ima svoje sjedište. Mjesto u kojem je osoba uglavnom zaposlena vjerojatno treba tumačiti kao mjesto u kojem se obavlja znatan dio rada, koje treba smatrati mjestom u kojem ili iz kojeg radnik stvarno ispunjava većinu svojih obveza prema poslodavcu, pri čemu se isključuje dio obveza koje se obavljaju u zrakoplovu, s obzirom na to bi u suprotnom to mjesto bilo istovjetno mjestu iz članka 14. stavka 2. točke (a), od kojeg navedena odredba ipak odstupa (kao što je to očito na temelju pojma „uz sljedeća ograničenja”).
- 16 Što se tiče određivanja primjenjivog zakona o socijalnoj sigurnosti, čini se da je cilj odredbe potreba da, u odnosu na kriterij povezanosti koji se odnosi na mjesto u kojem poslodavac ima svoje sjedište, prednost ima mjesto u kojem se stvarno ostvaruju osnovni elementi radnih obveza, što je rješenje kojim se bolje osigurava djelotvoran nadzor koji provode tijela nadležna za poštovanje mjera socijalne sigurnosti, njihova potpuna djelotvornost i bolja pristupačnost socijalnih davanja korisnicima.
- 17 Taj se cilj može postići na temelju tumačenja izraza „osoba uglavnom zaposlena na državnom području države članice u kojoj boravi” koje se temelji na istim kriterijima s pomoću kojih je Sud, također u području zrakoplovstva i letačkog osoblja, tumačio izraz „mjest[o] u kojemu zaposlenik obično obavlja posao” iz članka 19. točke 2. podtočke (a) Uredbe br. 44/2001.
- 18 U tom pogledu valja podsjetiti da je Sud u točki 57. presude od 14. rujna 2017., Sandra Nogueira i dr. (C-168/16 i C-169/16, ECLI:EU:C:2017:688) utvrdio da što se tiče određivanja pojma „mjesto u kojemu zaposlenik obično obavlja posao” u smislu članka 19. točke 2. podtočke (a) Uredbe br. 44/2001, kriterij države članice gdje zaposlenik obično obavlja svoj posao treba široko tumačiti (vidjeti analogijom presudu od 12. rujna 2013., Schlecker, C-64/12, EU:C:2013:551, t. 1 i navedenu sudsku praksu).
- 19 U toj presudi, koja se također odnosila na radnike koji su bili zaposleni kao letačko osoblje zračnog prijevoznika, Sud je naveo da sud države članice „[...] ako ne može nedvojbeno utvrditi ‚mjesto u kojemu zaposlenik obično obavlja posao’, mora identificirati ‚mjesto iz kojeg’ taj zaposlenik obavlja većinu svojih obveza prema poslodavcu i to istraživanjem i ocjenom niza indicija, što je metoda koja ne omogućuje samo da se u obzir uzmu svi čimbenici koji obilježavaju aktivnost zaposlenika, nego također da se spriječi instrumentalizacija pojma poput

„mjestu u kojem ili iz kojeg zaposlenik obično obavlja posao“ ili njegovo pridonosenje provedbi strategija izbjegavanja (vidjeti analogijom presudu od 27. listopada 2016., D’Oultremont i dr., C- 290/15, EU:C:2016:816, t. 48. i navedenu sudsku praksu).

- 20 Osim toga, Sud je uzimajući u obzir posebnosti poslovnih odnosa u sektoru prijevoza u presudama od 15. ožujka 2011., Koelzsch (C-29/10, EU:C:2011:151, t. 49.) i od 15. prosinca 2011., Voogsgeerd (C-384/10, EU:C:2011:842, t. 38. do 41.) iznio nekoliko pokazatelja koje nacionalni sudovi mogu uzeti u obzir: utvrđivanje u kojoj se državi nalazi mjesto iz kojeg zaposlenik izvršava svoje zadaće u vezi s prijevozom, prima upute o svojim zadaćama i organizira svoj posao kao i mjesto u kojem se nalaze sredstva za rad te mjesto u kojem se nalaze zrakoplovi u kojima se obično obavlja posao.
- 21 S obzirom na ta razmatranja glavni je postupak prekinut i Sudu je upućeno navedeno prethodno pitanje.

RADNI DOKUMENT